

Pád berlínské zdi v roce 1989 sice symbolizuje ukončení studené války, ale skutečně nová éra započala teprve 11. září 2001. Jen málo lidí si dnes ještě opravdu myslí, že s rozpadem Sovětského svazu nastal „konec historie“. Historie prokázala, že je mnohem odolnější, krize neustávají. Studenou válku nahradila koncepce globalizované války s terorismem, podle které může být zasaženo jakékoli místo světa, jakékoli místo světa se může stát bojištěm. Ohroženi nejsou jen Spojené státy a Evropa, ale i Afrika, Asie.

Bezprostředně po r. 1989 si většina obyvatel světa neuvědomovala jaká vážná globální ohrožení bezpečnosti stále existují. Opakuje se situace studené války, kdy společně sdílené vědomí ohrožení přimělo svobodný svět k tomu, aby se semkl.

Irácká invaze do Kuvajtu v roce 1991 byla vyřešena poměrně jednoduchým způsobem: širokou koalici pod vedením Spojených států, což vyvolalo naději, že bude možné dosáhnout nového mírového světového řádu. Tato naděje se bohužel ukázala jako iluzorní, stejně jako očekávání, že šíření demokracie je nevratným trendem, který by mohl stabilizovat mezinárodní vztahy. Jakmile totiž pominula hrozba jaderného konfliktu mezi supervelmocemi, vznikl názor, že svět konečně dosáhl potřebné „geopolitické rovnováhy“. Žádný z konfliktů v Africe, na Balkáně nebo na Středním východě nebyl považován za její reálné ohrožení.

Útok dne 11. září tyto předpoklady smetl. Otrásl představou Spojených států o jejich vlastní bezpečnosti a změnil pojetí úlohy USA ve světě. Spojené státy jsou odhodlány pro vlastní ochranu zahájit boj proti nepřítelům, ať jsou kdekoli. Vzhledem k jejich globální převaze to technicky možné je. Geopolitika v období po skončení studené války se tak stala geopolitikou války proti terorismu.

Boj proti terorismu bude trvat výhledově několik desetiletí, stejně jako studená válka. Avšak nelze se domnívat, že problém terorismu je takto věčně chápán všude. A to je jedním z hlavních nebezpečí a problémů geopolitiky po studené válce. Neexistuje totiž žádný všeobecný strategický konsenzus o hrozbě terorismu, a hlavně o způsobu a prostředcích boje proti němu.

Stejně jako studená válka je boj proti terorismu jak ideologickým, tak geopolitickým zápasem. Existuje však zásadní rozdíl. Sovětský svaz asi od roku 1930 dával přednost státním zájmům před ideologií, proto SSSR – ať byly jeho rozpory s protivníky jakékoli – kalkuloval především cenu a zisk možného konfliktu. Nejdůležitější byla priorita přežití, proto Západ mohl používat vyzkoušené nástroje diplomacie – odstrašování a zadržování – aby udržel obranu proti komunismu, dokud jeho vnitřní a neodmyslitelné protiklady nepřivodí zhroucení Sovětského svazu.

Jak ale uplatňovat diplomacii vůči náboženské ideologii, která považuje zápas za hru s nulovým výsledkem, bez žádného prostoru pro kompromis, s výjimkou taktické výhody?

Jak chcete zadržovat protivníka, který nedrží žádné území, ale sídlí v „myslích a srdcích“ lidí? Jak chcete odstrašovat protivníka, který se nebojí smrti, a který naopak touží pro svou ideologii zemřít?

Jak porazit teroristy?

Teroristé jsou podněcováni ideologickou touhou vnutit své pojetí islámu jiným, jejich cíle a metody boje jsou geopolitické. Proto musí být válka proti terorismu vedena současně na dvou frontách: na ideologické a na geopolitické. Spojené státy v podstatě nemohou vést ideologický zápas, mají pouze možnost vést geopolitický boj.

O co vlastně jde? Teroristé si přejí svrhnout světské vlády, nejdříve na Středním východě, aby si zajistili kontrolu ropy, což jim poskytne finanční prostředky k dosažení konečného cíle, tj. vlády nad celým islámským společenstvím. Bylo by ale chybou považovat je za pouhé fanatiky. Mají mezi sebou strategické myslitele, jejichž oblast vlivu je globální. Přitom se zdá, že jejich strategické a globální uvažování je lepší než strategické a globální plány mnohých vlád.

Teroristé přesně rozpoznali hlavní ohrožení svého cíle: geopolitický trend vytváření regionálních bloků v Americe, v Evropě, Asii. Obecně považují podporu rozvoje, šíření demokracie a moderního způsobu života za ohrožení své představy o ideální společnosti založené na jejich výkladu koránu.

Jejich hlavním nepřítelem jsou Spojené státy, protože jsou záštitou moderní civilizace a hlavní překážkou jejich plánů. Teroristé vědí, že spojenectví Spojených států, Evropy a Asie bude stále narůstat, proto usilují o izolaci Spojených států od jejich evropských a asijských spojenců.

Pro dosažení svých cílů jsou teroristé ochotni spáchat cokoli, včetně hromadných vražd nevinného obyvatelstva. Právě z tohoto důvodu musí civilizovaný svět udělat vše, co je v jeho silách, aby teroristům zabránil zmocnit se zbraní hromadného ničení.

I když v tomto ohledu bude mít Západ úspěch, nebude to konečné vítězství. Teroristé nepotřebují velké armády, respektive složité zbraňové systémy. Stačí jim primitivní bomby, po domácku vyráběné zbraně, sebevražední atentátníci. Jejich hlavní taktikou je vyvolávat strach a trvalý pocit zranitelnosti a ohrožení. Mohou využívat nesouhlas amerických spojenců s globální převahou USA a jejich některými politickými opatřeními. Klasickým příkladem toho jsou pumové útoky v Madridu v březnu 2004.

Na celém světě je rozšířen antiamerikanismus, zvláště v některých intelektuálních kruzích. Jeho hlavní příčinou je zřejmě samotný rozsah moci Spojených států. Ostatní mocnosti se cítí odstrčeny, mají pochybnosti o své úloze ve světě, o svém mocenském postavení. Volají po „mocenské rovnováze“, avšak pouhé přání dosáhnout dokonalejší rovnováhy ve světě nestačí.

Je nutno konstatovat to, co je zřejmé, avšak nepopulární: Spojené státy nejsou nepřítelem, tím jsou teroristé. Ať jsou názory na akce Spojených států v Iráku jakkoli rozdílné, Evropa i USA musí odložit stranou různé rekriminace a spolupracovat pro stabilizaci Iráku. Spojené státy za vstup do Iráku zaplatily vysokou cenu. Tato cena se vyplatí, bude-li po válce existovat stabilní a mírový Irák, který přispěje k míru a stabilitě na Středním východě.

Naopak, povede-li chaos v Iráku ke zmatku na Středním východě, zaplatí Evropa vysokou strategickou cenu. Nejvyšší cenu ale bude platit celý civilizovaný svět, pokud Spojené státy prohrají, nebo budou-li je teroristé považovat za poražené.

Izraelsko-palestinská překážka

Střední východ je prostorem, kde jsou západní státy a jejich spojenci znepokojeni zdánlivě bezpodmínečnou podporou, kterou Izraeli poskytují Spojené státy. Ano, USA jsou pro řešení problému důležité, jsou neoddělitelnou součástí tohoto problému, a právě proto se ústředním pilířem globální války proti terorismu musí stát vyváženější a citlivější přístup uznávající, že existuje právo a bezpráví na obou stranách, že izraelsko-palestinský konflikt není pouze regionálním problémem, ale důvodem sjednocujícím terorismus.

Jeho řešení nebude znamenat konec terorismu, ale pomůže překonat nesnáze, jež omezují schopnost vést ideologický dialog, jež pociťují muslimové na celém světě v souvislosti s politikou Spojených států na Středním východě.

Jednota je důležitá

Strategicky se bude terorismus snažit narušovat transatlantické partnerství, a tím Spojené státy izolovat. Příměří, které v dubnu 2004 Usáma bin Ládín nabídl Evropě, bylo předneseno tak primitivně, že jasně prokázalo jeho skutečné záměry.

Lze očekávat, že v průběhu doby budou teroristé svou strategii přizpůsobovat. V současné době některé evropské vlády čelí silným domácím tlakům pro svou podporu Spojených států v Iráku. Mnozí Evropané by rádi věřili, že dohoda s teroristy je možná. Nejsou schopni považovat toto ohrožení za dlouhodobý problém. Nejsou schopni pochopit, že každá dohoda s teroristy by byla nevhodná. Situaci nelze srovnávat s hrozbou, jaké čelí Evropa, například od baskických separatistů, jejichž cíle jsou omezené. Pokud teroristé dojdou k závěru, že je možné evropskou veřejnost využívat k nátlaku na vlády evropských států, budou se snažit jimi manipulovat. Budou mávat mečem dalšího Madridu.

Ani Asie nebude ušetřena. Sekulární vlády Indie a Pákistánu stály na frontových liniích zápasu proti islámskému extremismu po mnoho let. Ať už jsou jejich neshody o Kašmír jakékoliv, v tomto směru nemají žádné iluze. Po 11. září a po pumových útocích na ostrově Bali se postavily do hlavní fronty ve válce proti terorismu.

Naproti tomu severovýchodní Asie si nebezpečí terorismu uvědomuje relativně méně. Čína má svoje vlastní problémy s muslimskými separatisty, terorismem se příliš nezabývá. Japonsko a Koreu chránila až donedávna jejich etnická a náboženská homogenita a ani teroristé vedoucí „svatou válku“ si jich příliš nevšímalí. V Japonsku způsobilo otřes zjištění, že al Kajda působila také na jeho území.

Nicméně dříve nebo později budou i vlády v severovýchodní Asii nuceny čelit hrozbě teroristického útoku na mezinárodní vodní cesty v jihovýchodní Asii. Kdyby k něčemu podobnému došlo, mohlo by to mít katastrofální následky, a to nejen pro jihovýchodní Asii – tímto prostorem procházejí všechny životně důležité trasy Japonska, Koreje a Číny.

Asie (podobně jako Evropa) je zneklidněna globální dominancí Spojených států, avšak je si mnohem více než Evropa vědoma důležité úlohy, kterou USA hrají při udržování globální stability. Bez ohledu na výhrady vůči Spojeným státům se jen málo asijských států – a určitě žádný jejich velký asijský spojenec – nestaví proti jejich akcím v Iráku. Je tomu tak mj. i proto, že Asie stále čelí mnoha vážným bezpečnostním problémům. Potenciálními ohnisky konfliktu jsou Kašmír, Severní Korea a vztahy v Tchajwanské úžině. Pokud by se situace zhoršila, mohlo

by dojít dokonce k jadernému konfliktu (Indie, Pákistán). A právě Spojené státy jsou rozhodujícím činitelem pro vyřešení všech tří ohnisek konfliktů v Asii.

Asijská ohniska konfliktů

Řešení indicko-pákistánského sporu o Kašmír je obtížné jak z náboženských, tak historických důvodů. Jestliže vypukne konflikt, lze si snadno představit, že se Kašmír stane válčištěm „svaté války“ a úrodnou půdou pro šíření terorismu. Indie i Pákistán dobře vědí, že konflikt o Kašmír by měl zhoubné důsledky pro obě země i pro celý jihoasijský region. Potřeba Islámá-bádu a Dillí udržovat dobré vztahy se Spojenými státy poskytuje Washingtonu účinný nástroj, jehož použily např. v roce 2001 pro odvrácení možné jaderné války.

Dalším potenciálním místem potíží je Severní Korea. Zde by se teroristé mohli pokusit využít situace k získání materiálu a zařízení pro zbraně hromadného ničení. Naštěstí rozhovory šesti stran toto nebezpečí zmírnily.

Nebezpečí nesprávného odhadu hrozí pokud jde o Tchaj-wan. Problém je velmi složitý, neboť se dotýká vnitřní politiky Číny, Spojených států a Tchaj-wanu, jakož i vzájemných vztahů mezi těmito třemi státy. Zdá se, že nezávislost je pro Tchaj-wan předem ztracenou věcí. Žádná asijská, ani žádná evropská vláda jeho svrchovanost pravděpodobně neuzná. Oficiálně připustit nezávislost Tchaj-wanu by vyvolalo trvalé nepřátelství Číny, která se v tomto století stává ekonomickou velmocí. Spojené státy nemají žádné dostačující důvody otevřít frontu proti Číně kvůli Tchaj-wanu, a to nejen vzhledem ke svým strategickým prioritám v Iráku a na Středním východě, ale také vzhledem ke globálnímu boji proti terorismu.

Základem stability ve východní Asii jsou stabilní vztahy Spojených států s Čínou. Bude-li tato stabilita zajištěna, oblast východní Asie se bude rozvíjet a prospěch z toho budou mít i Spojené státy. Pokud by však existovalo trvalé napětí a nepřátelství mezi Čínou a Spojenými státy, zastavil by se rozvoj nejen ve východní Asii, ale utrpěl by tím celý region. Prospěch by měli pouze teroristé. A terorismus je klíčovým problémem geopolitiky po studené válce.

Z projevu singapurského předsedy vlády Goh Chok-tonga, předneseného 4. června 2004 na konferenci Mezinárodního ústavu pro strategická studia v Singapuru. Podle Defense News č. 26/2004. (nas)

Účelem války, říkal Clausewitz, je sloužit politickým cílům. Podstata války, podařilo se mu prosadit, je sloužit pouze sobě. Dalo by se tedy logicky dospět k závěru, že ti, kdo učiní z války cíl sám o sobě, budou úspěšnější než ti, kteří se snaží zmírnit její charakter politickými cíli.

**John Keegan: Historie válečnictví
Beta-Dobrovský, Ševčík
Praha - Plzeň 2004**